

Handleiding

Universiteit Antwerpen
| Faculteit Letteren
en Wijsbegeerte

HANDLEIDING VOOR SONGTEKSTVERTALING

Deze handleiding hebben we opgesteld om je op weg te helpen bij het vertalen van een songtekst voor de Songtekstival-wedstrijd.

De handleiding bestaat uit drie delen:

- Twee basiselementen van succesvolle songteksten
- Stappenplan voor een songtekstanalyse
- Ready, set, vertaal!

Met deze tips hopen we jouw vertaaltalenten aan te wakkeren en je te motiveren om een originele vertaling van de door jou gekozen songtekst te maken.

TWEE BASISELEMENTEN VAN SUCCESVOLLE SONGTEKSTEN

Als je wil weten hoe je een songtekst het best kan vertalen, is het een goed idee om eerst een stap terug te zetten en na te denken over de belangrijkste ingrediënten van geslaagde songteksten.

Er zijn twee cruciale elementen voor het schrijven van een goede songtekst:

Ten eerste is er de **inhoud** van de songtekst. Heel wat muzikanten zien zichzelf als verhalenvertellers, en willen hun emotie uiten in de muziek, of simpelweg een bepaalde sfeer overbrengen. Daarvoor kunnen ze zowel van de tekst als van de muziek gebruikmaken.

De boodschap van een lied kan heel concreet beschreven zijn, zoals in 'All I Want For Christmas' van Mariah Carey, of eerder abstract blijven, zoals in 'No Time To Die' van Billie Eilish.

In het muzikale gedeelte spelen vooral de tonen, het tempo, het ritme en de melodie een rol in het creëren van betekenis. Snelle liedjes in majeure, bijvoorbeeld, zorgen voor vrolijke associaties, terwijl langzame liedjes in mineur meestal een gevoel van verdriet oproepen.

Ten tweede is er de **zingbaarheid** van de songtekst. Een zingbaar lied is een lied waarin de tekst en de muziek goed op elkaar aansluiten. Concreet betekent dit dat de tekst natuurlijk klinkt wanneer die gezongen wordt.

Deze twee basiselementen dien je ook in het achterhoofd te houden bij het vertalen van songteksten. **De bedoeling van deze wedstrijd is dat jouw vertaling een gelijkaardig verhaal of gevoel overbrengt als de oorspronkelijke versie.**

Let op! Het is niet de bedoeling om een letterlijke vertaling te maken en we sporen creatieve vrijheid zeker aan, maar probeer wel rekening te houden met het oorspronkelijke thema en de kerngedachte van het nummer.

Daarnaast is het belangrijk dat je vertaling zingbaar is, opdat de nieuwe, vertaalde songtekst natuurlijk en ongedwongen klinkt wanneer die op de originele muziek gezongen worden. De zingbaarheid van een liedje wordt beïnvloed door een aantal factoren, waarvan de belangrijkste factor het ritme van de tekst en de muziek is.

Hoe je deze twee doelen bereikt, vind je terug in de volgende twee onderdelen van deze handleiding. Eerst laten we je via een stappenplan zien hoe je een goede songtekstanalyse maakt en vervolgens vertellen we hoe je de vertaling het best aanpakt. Je krijgt ook nog een paar handige tips.

STAPPENPLAN VOOR EEN SONGTEKSTANALYSE

Voordat je meteen enthousiast begint te vertalen, is het belangrijk om eerst de originele songteksten eens goed onder de loep te nemen. Dit doe je aan de hand van een brontekstanalyse:

1. **Kies een liedje dat je aanspreekt, in een taal die je onder de knie hebt.** Beluister het liedje op Spotify en bekijk de clip op YouTube dat kan helpen om een keuze te maken.
2. **Zoek de tekst van het liedje op via www.genius.com.** Dit is een betrouwbare website waarop je bijna voor elk liedje de songteksten vindt. Bovendien staan de songteksten op Genius vaak al onderverdeeld in de refrein-coupletstructuur. Dat is handig!
3. **Kopieer en plak de songtekst naar een Word-document en druk ze eventueel af.** Zo heb je een goed overzicht van de structuur van de songtekst. Nummer elke regel, dat biedt houvast.
4. **Beluister het liedje voor een tweede keer.** Luister deze keer aandachtig en zing luidop mee. Probeer te achterhalen welk verhaal of gevoel er achter de tekst schuilt.
5. **Lees de songtekst aandachtig** en onderstreep de woorden die belangrijk zijn of die vaak herhaald worden. Herhalingen spelen vaak een belangrijke rol, en moeten dus ook een plaats krijgen in de vertaalde tekst.
6. **Parafraseer de tekst in het Nederlands.** Schrijf in je eigen woorden neer waarover de songtekst gaat volgens jou. Doe dit voor elke regel apart of voor het liedje als geheel. In deze stap moet je nog geen rekening houden met woordkeuze, lettergreep telling of zinslengte.

TIP: Laat je fantasie de vrije loop. Schrijf alles op wat je bedenkt, ook al lijkt iets op het eerste gezicht misschien geen goed idee. Wie weet zijn die ideeën bij nader inzien toch nog bruikbaar.

7. **Zoek het ritme van de songtekst.** Tel het aantal lettergrepen in elke regel en noteer dit aantal. Onderstreep ook de lettergrepen die beklemtoond zijn. Dit kan tijdens het vertalen nog goed van pas komen, want om een tekst zingbaar te maken moet je ervoor zorgen dat hij evenveel lettergrepen telt en op dezelfde plaatsen beklemtoond wordt als in de brontekst.
8. **Identificeer het rijm in de tekst.** Rijm is geen vereiste voor songteksten, maar wordt toch vaak toegepast om een nummer beter te doen klinken. Probeer daarom toch aandacht te besteden aan het oorspronkelijke rijm in de tekst.
Stel jezelf deze vragen:
 - Maakt de muzikant gebruik van een rijmschema? Noteer de letters van het schema achter elke regel.
 - Welke rijmsoorten vind je terug in de tekst: eindrijm, alliteratie, assonantie,...? Duid de verschillende soorten aan met een kleurtje.
9. **Besteed aandacht aan de culturele verschillen in de tekst.** Taal en cultuur zijn intrinsiek verbonden. Het kan dus niet anders dan dat je op een paar begrippen of zegswijzen stoot die erg specifiek zijn voor de cultuur van de vreemde taal en geen equivalent hebben in het Nederlands. Hoe ga je hiermee om? Je kan ervoor kiezen om de woorden uit de vreemde taal te behouden of om ze te vervangen door een Nederlandstalige term die de betekenis van de woorden benadert.

READY, SET, VERTAAL!

Nu kan je aan de slag met het vertalen zelf. Begin met het refrein, want dat bevat meestal de kernboodschap van het lied en heeft ook het hoogste meezinggehalte.

TIP: Vergeet niet om de songtekstanalyse erbij te nemen als leidraad. Dat werk heb je niet voor niks gedaan!

Hoe vertaal je het refrein?

Vertaal eerst de belangrijkste woorden in het refrein. Zoek daarna allerlei synoniemen voor deze woorden.

Let op!

Je mag uiteraard gebruikmaken van woordenboeken en vertaalprogramma's zoals Google Translate en DeepL om bepaalde woorden en zinnen te vertalen, maar reken eerst en vooral op je eigen verstand en creativiteit.

Probeer woorden te vinden die hetzelfde aantal lettergrepen tellen als het woord in de brontaal én die op dezelfde plaats beklemtoond worden. Dit is niet altijd even eenvoudig – het Nederlandse woord 'rivier' en het Engelse woord 'river' bijvoorbeeld hebben dezelfde betekenis en tellen hetzelfde aantal lettergrepen, maar worden niet op dezelfde plek beklemtoond – maar dit is toch cruciaal voor de zingbaarheid van je tekst.

TIP: Zing altijd luidop mee met je vertaling, zo ben je er zeker van dat ze goed past op de melodie. Meeklappen op de maat helpt ook.

Vertaal nu het volledige refrein, regel per regel. Besteed ook hier aandacht aan de lettergrepen, en indien er in het oorspronkelijke liedje rijm aanwezig is, probeer dan ook wat rijm in jouw vertaling te verwerken. Op dat vlak mag je jezelf wat speelruimte gunnen, want als je te veel op rijm focust komt de inhoud van je tekst mogelijk in het gedrang. Zoek je dus niet suf naar een passend rijm als het simpelweg niet past in je tekst.

TIP: Durf fouten te maken. Songteksten zijn anders dan literaire of wetenschappelijke teksten. Muzikanten veroorloven zich ook dichtelijke vrijheden bij het schrijven van liedjes, dus waarom zou jij dan niet hetzelfde mogen doen in de vertaling? Experimenteer dus gerust met zinsconstructies die normaal gezien wat vreemd zouden klinken.

Als je eenmaal het refrein hebt vertaald, kan je de andere componenten van het nummer onder handen nemen. De meeste popsongs bestaan, naast het refrein, uit de volgende componenten: intro, couplet, brug en outro. Sommige liedjes bevatten ook nog een pre-refrein of post-refrein.

Hoe vertaal je de coupletten?

De coupletten vertellen iets meer over de kernboodschap in het refrein. Je zou ze kunnen beschouwen als de hoofdstukken van een boek. Probeer per couplet te achterhalen waar het over gaat en hoe het aansluit op het refrein dat je net geschreven hebt. Daarna kan je op dezelfde manier te werk gaan als bij het vertalen van het refrein.

TIP: Het is normaal om last te hebben van writer's block. Als je even geen inspiratie meer hebt, leg je pen en papier dan aan de kant en probeer iets anders te doen. Nieuwe ideeën dienen zich meestal aan op momenten dat je ze het minst verwacht.

Nadat je het refrein en de coupletten vertaald hebt, is het de beurt aan de andere onderdelen van het lied, zoals de intro en de brug. Let zoals altijd op de twee basisbestanddelen van songtekstvertaling: inhoud en zingbaarheid.

Laat je van je creatieve kant zien

Wil je nog een stapje verder gaan? Maak dan een creatieve vertolking van de songtekst die je net vertaald hebt. Dit kan om het even wat zijn: je kan de tekst zingen en opnemen, je kan een leuke muziekvideo maken, of je kan ook de originele muziekvideo proberen te ondertitelen in het Nederlands.

TIP: Zoek de instrumentale versie of karaokeversie van het liedje. Die kan je niet alleen gebruiken om je vertaling te testen maar ook als basis voor je muziekvideo of zangopname.

Dit is natuurlijk geen verplichting! Ook zonder een creatieve vertolking kan je deelnemen aan Songtekstival.

Veel succes!